

8. mai og innenrikspolitik

Jeg er lut lei hele 50-årsjubileet. Det eneste som er kommet ut av det, er at vi må sørge for at det aldri blir mer krig. I liten grad er det noe vi kan bestemme sjøl. Jubileet forøvrig har vært en ensidig hyllest til den illegale motstandskampen. Uten motforestillinger. Dette landet synes styrt av en makt med personlig interesse av at folkeretten ikke gjøres kjent. I allmenhetens interesse kan det iallfall ikke være.

Folkeretten under siste krig ble regulert av Haag-konvensjonene av 1899 og 1907. Ratifisert av Norge og Tyskland. Sedvanerett kompletterer konvensjonene. Både okkupasjonsstyrkene og den fredelige sivilbefolkningen har sine særskilte privilegier, plikter og forbud. Sivilbefolkningen som den svake poart i forholdet er den part som er best tjent med at folkeretten fungerer. Okkupasjonsmakten er den lovlige regjeringens stedfortreder, og har som sådan folkerettslig forpliktelse til å holde forvaltningens funksjoner igang. Denne forpliktelsen er delegerbar. Også en forvaltning utgått fra Riksrådsforhandlingene hadde måttet forholde seg til folkeretten.

Selv om de alltid vil anse okkupasjonsmakten som sin fiende, har sivilbefolkningen lydighets- og lojalitetsplikt overfor okkupasjonsmaktens forordninger for at de ikke skal sette okkupasjonsmaktens forvaltningsfunksjon ut av spill. Unntakstilfellene er angitt i konvensjonene.

Illegale virksomhet er som navnet sier forbrytersk virksomhet i relasjon til folkeretten. De som deltar i illegal virksomhet mister folkerettens beskyttelse. Den lille grad av rettsbeskyttelse de idag har en nyskaping etter siste krig. Okkupasjonsmakten har en selvfølkelig rett til å ivareta sin sikkerhet ved å bekjempe illegal motstand. De kan anvende politimetoder som spioneri, infiltrasjon, razzia og lignende. De har videre anledning til å internere elementer som innebærer sikkerhetsrisiko. Internering regnes ikke som straff, og krever ingen rettergang. Det er en følge av okkupasjonsstilstanden. Interne-

ringsstedet heter interneringsleir, ikke konsentrasjonsleir.

Det mest dramatiske tillatte er represalier. Før represalier tilgripes, bør først andre tiltak forgjøves ha vært prøvd, såsom inn- dragnin g av rasjoner av nytelses- midler, bøter, stegning av restau- ranter og fornøylsels-etablisse- menter og utgangsforbud/unn- takstilstand. Represalier følger som det ytterste hjelpemiddel til å tvinge motpartens sivilbefolk- ning til å følge krigens lover. Re- pressalier skal være harde nok til å virke avskrekkende, men ikke for harde. De virker nesten alltid urettferdige idet de rammer per- soner som ikke direkte har skyld, men nettopp deri regnes dens be- tydning som tvangsmiddel. Re- presalier reguleres av sedvaneret- ten og domsavsigelser.

I det ovenstående kjenner vi igjen det som ofte kalles tysker- nes ugjerninger i Norge. Da kon- vensjonene kom til kalte man det det største fremskritt i menneske- hetens historie i retning av å unn- gå grusomheter i krig. Liker man det ikke, må en sørge for å ha forsvar sterkt nok til å avverge en okkupasjon.

Okkupanten skal respektere de lover som gjelder i landet med- mindre det foreligger absolutte hindringer derfor. Folkeretten er et forhold mellom stater. Anser man at okkupasjonsmakten har begått lovbrudd, må et pålegg om represalier foreligge fra den lov- lige regjeringen. Dette tillegger ikke hvilken som helst mot- standsbevegelse. Slikt pålegg fra London-regjeringen foreligger ikke i offisiell form.

Represalier får ikke møtes med mot-represalier, men har likevel en tendens til å ende i en volds- spiral. Som ytterste konsekvens vil den lede til folkerettens sam- menbrudd og ufattelige lidelser for sivilbefolkningen.

Idag er Haagkonvensjonene av- løst av 4. generasjon av 1949 og 1. Tilleggsprotokoll av 1977. Disse gjør veien kortere til folke- rettens totale sammenbrudd ved at okkupantenes rettigheter til å foreta represalier lansnevres. I 40 år har man sett Norge forberede seg til total krig mot Sovjet, det

er besynderlig at det ikke har vært en prioritert kvinnesak å få konvensjonene opp på skinnene igjen, men at det overlates til vå- penføre menn i Stortinget og sty- ringsverk å legge premissene for fremtidig krigføring. I sin ytter- ste konsekvens kan den rådende innstilling lede til et kaos og strømmer av blod som i redsler ikke behøver å ligge noe etter en atomkrig. Allmennheten bør få delta i avgjørelsen om krig ikke i størst mulig utstrekning bør begre- ves til frontene, der kombat- tantene er mer jevnbyrdige.

Art. 144 i 4. genevkonvensjon forplikter landene til å spre kon- vensjonens tekst slik at dens grunnsetninger kan bli kjent foru- ten av de væpnede styrker også hele befolkningen. Tilleggsproto- kollens resolusjon nr. 21 anbefaler landenes undervisningsmyndi- gheter å innføre kurser om den humanitære folkeretts prinsipp ved høyere almenskoler og til- svarende videregående skoler. I etterkrigstiden er det vist en me- get slapp holdning til forpliktelse og anbefalinger.

Gunnar Hanssen